

ואם כן ליתני בסיפא דברייתא: "וחייבין להחזיר דמי שור לבעליו, חוץ משומר חנם והשוכר"?! שהרי כשם שפטר אתה את שומר החנם מתשלום דמי שור לבעליו, משום שלענין "שמירת גופו" שהיא המחייבתו בדמי שור לבעליו, די לו ב"שמירה פחותה" שעשה לשור, אם כן אף השוכר יפטר כמוהו.

ואי סוברת הברייתא כרבי יהודה, דאמר במחלוקת האחרת: "שוכר כנושא שכר דמי", ומשום כך מחייבת הברייתא בסיפא את השוכר בדמי שור לבעליו, ואף שהיה השור שמור "שמירה פחותה"; אם כן ניתני אחר מה ששינונו בברייתא: "וחייבין להחזיר דמי שור לבעליו חוץ משומר חנם":

והרי כמאן סוברת ברייתא זו במחלוקת שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במין השמירה הנצרכת למועד ב"שמירת נזיקין", שלדעת רבי מאיר: מועד צריך "שמירה מעולה", ולדעת רבי יהודה: די לו ב"שמירה פחותה":

אי כרבי מאיר, שאין די לו למועד בשמירה פחותה, ומשום כך מחייבת הברייתא ברישא בכופר, ואף שהיה השור שמור ב"שמירה פחותה" —

מה-ב אם כן תיקשי סיפא דברייתא, דהאמר⁽¹⁾ רבי מאיר גופיה במחלוקת אחרת שנחלקו בה רבי מאיר ורבי יהודה:

שוכר כשומר חנם דמי, ודי לו ב"שמירה פחותה" ל"שמירת גופו" —

ב"אור שמח" נזקי ממון ד ד, ודלא כרש"י שהוא מבאר מה שאמרו "חוץ משומר חנם" דזה קאי על הסיפא בלבד, וכן דעת המאירי עצמו שהוא פטור אפילו מן הכופר וחלק על חכמי הדורות שחילקו בין זה לזה, [ראה שם בד"ה קצת חכמי הדורות].

ה. והעירו אחרונים, דהנה לעיל בהערה 11 הובאה שיטת התוספות המפרשים את דברי הגמרא "אפילו כולהו נמי ליפטרי", שהקושיא היא אף על שואל למה חייב הוא בכופר; והנה מלשון "נמי" ליפטרו, דמשמע שייפטרו כמו שומר חנם, נראה, שלא הקשתה הגמרא אלא על מה שמבואר בברייתא ששומר החנם פטור בה, ולפי תוספות שהקושיא היא גם על חיוב הכופר, משמע שהם סוברים, שהכתוב בברייתא "חוץ משומר חנם" קאי גם על כופר, וכשיטת הרשב"א.

1. כן היא גירסת רש"י ולא "דאמר" וכאשר

זה ביאר את החילוק באופן אחר, ראה שם.
ב. והרמב"ם [נזקי ממון ד ד, ראה הגירסא ב"כסף משנה"], כתב: "שמרוה [השומרים] שמירה פחותה, אם שומר חנם הוא פטור [מתשלום נזק לניזק] והבעלים חייבין, ואם שומר שכר או שוכר או שואל, חייבים", הרי שבתשלום נזיקין פטר הרמב"ם שומר חנם משמירה מעולה כדברי רש"י, ולענין כופר לא מצאנו ברמב"ם, כמו שכתב ה"אור שמח" שם.
ג. ואולם ב"תוספות רבינו פרץ" בעמוד ב ד"ה אי דקביל, מבואר בהדיא, שאף לענין נזיקין חייב שומר חנם אם שמרו רק שמירה פחותה, [ולזה נוטה דעת ה"אור שמח" בנזקי ממון ד ד, והביא ראיה לזה, ראה שם].

ד. וברשב"א כאן מבואר להיפך, שאפילו בכופר פטור שומר חנם כששמרו שמירה פחותה, [והיינו, שהרשב"א מפרש מה ששינונו בברייתא "חוץ משומר חנם", דזה קאי הן על הרישא לענין כופר והן על הסיפא, וכפי שביאר

מועד אין די לו בשמירה פחותה, ולכן חייבים השומרים בכופר כששמרו שמירה פחותה בלבד, ודקשיא לך: אם כן ייפטר השוכר מתשלום דמי שור לבעליו, היות ולדעת רבי מאיר עצמו, שוכר כשומר חנם דמי ודי לו בשמירה פחותה, אימא לך:

ובדמחליף רבה בר אבוח — את השיטות בדין השוכר — ותני: שוכר כיצד משלם: רבי מאיר אומר כשומר שכר, רבי יהודה אומר כשומר חנם, ואם כן הברייתא כולה כרבי מאיר, והשוכר חייב בדמי שור לבעלים, כי הוא כשומר שכר החייב לבעלים שמירה מעולה.

אמר רבי אלעזר:

מסר שורו לשומר חנם:

יצא השור והזיק את אחרים, חייב השומר בתשלומי נזקו לניזק.

יצא השור והזיק על ידי שור אחר, פטור

ובולן — כל השומרים — במועדיו, פטורין לענין כופר, שהרי לדעת רבי יהודה עצמו די בשמירה פחותה למועד, והשור שמור היה שמירה פחותה, ואם כן נפטרו כולם מן הכופר; וכן תיקשי רישא ששינו בהדיא שהם חייבים בכופר.⁽²⁾

אמר תירץ רב הונא בר חיננא:

הא מני ברייתא זו, המחייבת מועד שהיה שמור שמירה פחותה, ופוטרת את השוכר:

רבי אליעזר היא, דאמר: מועד אין לו שמירה אלא סכין, ולכן חייבין השומרים בכופר ואף ששמרו שמירה פחותה, ומה שחייב שוכר בתשלום דמי שור לבעלים הוא משום דלענין שוכר, סבר לה — רבי אליעזר — כרבי יהודה, דאמר: שוכר כנושא שכר דמי, ואין די לו בשמירה פחותה.⁽³⁾

אביי אמר לבאר את הברייתא:

לעולם הברייתא כרבי מאיר היא, הסובר:

אינם לא כרבי מאיר ולא כרבי יהודה.
3. ברש"י מבואר, שלענין תשלום הכופר, חייבים השומרים אפילו היו שומרים אותו שמירה מעולה, כיון שהברייתא כרבי אליעזר; ורש"י בזה לשיטתו לעיל בעמוד א [ראה בהערה 13 שם], ששומר חנם אינו נפטר לענין שמירת נזיקין בשמירה פחותה [לענין כופר], אבל לדעת הרשב"א החולק שם [ראה בהערה שם], וסובר ששומר חנם נפטר בשמירה פחותה אף אם לענין שמירת נזיקין צריך שמירה מעולה, הוא הדין דלרבי אליעזר יהיו פטורים כל השומרים כששמרו שמירה מעולה; וראה מה שכתב רבינו פרץ כאן.

הוא לפנינו בכל כתיבי היד, כמבואר ב"שנויי נוסחאות" שבמהדורת פרנקל, וכן נראה מכל סגנון פירוש הקושיא בדברי רש"י.

2. נתקשו האחרונים [ראה "ספר המפתח"], למה לגמרא להוסיף על הברייתא, היה לה להקשות על הרישא של הברייתא.

ב. תמצית קושיית הגמרא היא:

ממה שהברייתא מחייבת בכופר כששמר שמירה פחותה, בהכרח שלמועד אין די בשמירה פחותה, וממה שמחייבת הברייתא את השוכר בדמי שור לבעלים, אף ששמר שמירה פחותה, בהכרח ששוכר כנושא שכר דמי, ושני דינים אלו

השומר מתשלומי נזקו לבעלים. (4)

אמרי, תמהו בני הישיבה: והרי **חיבי דמי**, באיזה אופן עוסקת הבריייתא:

ואי דלא קביל עליה שמירת נזקיו, ומשום כך פטור הוא אם הוזק, אם כן אפילו הוזק נמי ליפטור, שהרי לא קיבל על עצמו שמירה זו.

אמר פירש רבא את דברי רבי אלעזר:

לעולם שקיבל עליו שמירת נזקיו, והכא במאי עסקינן:

כגון שהכיר בו השומר בשור שהוא נגחן,

אי דקביל עליה השומר שמירת נזקיו, (5) דהיינו: שמירה שלא יזיק ושלא יזוק, אם כן אפילו הוזק נמי ליחייב שהרי בכלל קבלתו הוא.

שהנידון הוא בשור תם בלבד; ומיהו רש"י לא משמע שמפרש כן, אלא "הזיק חייב" היינו לניזק, ואם כן רש"י לשיטתו הוא.

וב"אור שמח" [נזקי ממון ד ד, סד"ה ופוק חזין, תירץ,] לשיטתו שהוא סובר כרבינו פרץ, שלא רצתה הגמרא לפרש את דברי רבי אלעזר שלא כהלכתא שמועד די לו בשמירה פחותה; ומיהו לפי מה שפירש שם את הירושלמי על משנתנו, מבואר דין זה בירושלמי, ראה שם.

5. לדעת הרשב"א "קביל עליה שמירת נזקיו", אין הכוונה שקיבל בפירוש, אלא שומר תם; אבל לדעת הראב"ד שהביא הרשב"א, הכוונה היא שקיבל על עצמו שמירת נזיקין בסתם, ועל דרך זה מתבאר בפנים.

וב"אבן האזל" [נזקי ממון ד י ד"ה לכן נראה] תמה על פירושו של הרשב"א, שאם כן, נצטרך לומר ש"לא קביל עליה שמירת נזקיו" היינו שהתנה בהדיא שאינו מקבל עליו שמירה, והיכי סלקא דעתין לפרש כן, והרי בבריייתא כתיב "שומר חנם", ואם אינו מקבל עליו שום שמירה, אם כן האיך הוא נקרא שומר חנם, [ויש לעיין, שלכאורה לפי הרשב"א הכוונה היא שאמר בפירוש שאינו מקבל "שמירת נזיקין" בין הזיק בין יזוק, אבל שאר שמירות ודאי קיבל עליו, ולכן נקרא "שומר חנם"].

4. בגמרא תמהו על ביאור הדברים; ולכאורה היה אפשר לפרש את הבריייתא בפשיטות, והכא במאי עסקינן בשומר חנם ששמר את המועד שמירה פחותה, ולכן "הזיק" חייב, כדעת רבי מאיר שמועד לא די לו בשמירה פחותה; ואילו אם הוזק השור הרי הוא פטור, כי די לו לשומר חנם לענין "שמירת גופו" בשמירה פחותה.

והניחא לדעת הסוברים [ראה לעיל בעמוד א הערה 13] ששומר חנם די לו בשמירה פחותה לענין תשלומי נזיקין [כשיטת הרמב"ם ורש"י לענין תשלומי ממון שאינם כופר; ולהרשב"א אפילו בכופר]; אבל לשיטת רבינו פרץ, הסובר: שאין די לו בשמירה פחותה אלא לענין "שמירת גופו" ולא לענין "שמירת נזיקין", ואפילו בתשלומי ממון, תיקשי! ?

קושיא זו הוקשתה לרבינו פרץ כאן, ומוכיח מזה, שמה שאמרו "הזיק חייב", אין הכוונה שהוא חייב לשלם לניזק, אלא שאם תפסו הניזק הרי השומר חייב לשלם דמי שור לבעלים, ד"הזיק חייב" הוא כמו "הוזק חייב" שהוא לבעלים; וכנראה כוונתו לומר, שרבי אלעזר מדבר בשור תם, והיות וגביית הנזק היא מן השור בלבד שהוא של בעלים, אם כן כל חיובו של השומר אינה אלא משום דין "שמירת גופו", ואם הזיק השור כשהיה שומר שמירה פחותה, שמדין "שמירת גופו" פטור הוא, שוב אין לחייב את השומר, וצריך תלמוד, שהרי לא הזכיר

בקבלתו] כי זה הוא דבר המצוי והעלה אפשרות זו בדעתו וכללה בקבלתו.

אבל דאתי אחריני ומזקי ליה לדידיה [שיוזק שור נגחן על ידי אחרים] לא אפיק אדעתיה [לא העלה בדעתו] ולא כללה בקבלתו, שאין זה מצוי שיתיצב שור כנגד שור נגחן.⁽⁷⁾

וקיבל עליו "שמירת נזיקין" סתם,⁽⁶⁾ ובשור כזה אין מונח בקבלתו אלא שמירה שלא יזיק, אבל לא שלא יזק משור אחר —

ומשום דסתמא דמילתא היא :

דלא אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה [שלא יזיק הוא את אחרים, אכן כלול

וכתב ה"מחנה אפרים", שאין יכול לטעון שקבלת השמירה בטעות היא, אלא אם חיובו בתשלום בא כתוצאה מטעות, וכגון מי שקיבל שור לשמור ונגח השור, והתברר שהוא שור נגחן מטבעו, שיכול לטעון קבלה בטעות היא, שלא הייתי יודע שהוא נגחן ואיני רוצה לשלם על נגיחתו, [וכמבואר לעיל מ א, גבי מי ששאל שור שחשב עליו שהוא תם ונמצא שהוא מועד, שהוא טוען: "תורא שאילי, אריא לא שאילי", ואיני רוצה לשלם את נזקו, ראה שם], אבל כאן שחיובו בתשלום הוא משום שנאבדו ולא משום הטעות, אינה חשובה קבלה בטעות.

והביא לזה ראה מסוגייתנו, שהרי משמע, דדוקא משום שהכיר בו שהוא נגחן לכן כשהוזק הוא פטור, הא אם לא הכיר בו שהוא נגחן, הרי זה חייב אם הוזק, [ומשום שאין שייך לומר שלא העלה בדעתו שיוזק, כיון שאינו יודע שהוא נגחן]; ומבואר, שאם כי לבסוף נמצא שהוא נגחן, והרי זה טעות ביחס לקבלת חיובו לכשיזיק, מכל מקום לא אמרינן שמירה בטעות היא ויפטור אם יזק, והיינו משום שאין החיוב בא לו מחמת שהיה נגחן, שהרי הוזק ולא הזיק.

וב"אור שמח" [נזקי ממון ד' י' דחה ראייתו, כי לא תידוק: "הא אם לא הכיר בו שהוא נגחן, הוזק חייב", אלא כך תידוק: "הא אם לא הכיר בו שהוא נגחן, אפילו הוזק פטור", היות ואינו רוצה להתחייב בנזקי, וראה עוד שם.

ולפי היסוד שהובא לעיל מ א, בשם הגרשש"ק, לבאר את המבואר שם, שהשואל —

6. נתבאר לפי פשטות הלשון, וכן הוא לפירושו הראב"ד [ראה בהערה לעיל]; אבל הרשב"א כתב, שדוחק הוא לפרש שקיבל עליו סתם שמירת נזיקין ולא פירש אם יזיק או יזק, ומזה הוכיח כשיטתו, ש"קביל עליו שמירת נזקיו", היינו סתם שמירה; וראה עוד בכל זה ברמב"ם ובהשגות הראב"ד וב"מגיד משנה", בהלכות נזקי ממון ד י.

7. א. כתב ב"אבן האזל [נזקי ממון ד' י ד"ה ונראה דבאמת], בדפשוטו סברת הגמרא תמוהה, שהרי כיון שהשומר קיבל עליו סתם שמירה, אם כן מה איכפת לן שלא העלה בדעתו שיבוא שור וייגחנו, והרי בדין שמירה נכלל כל מיני הזיק, ואין צריך השומר לחשוב על כל מיין הזיק בפרט, אלא שמקבל עליו שמירת גופו שלא יארע לו הזיק כלל, ואם כן מה בכך שלא העלה על דעתו הזיק זה, [וראה שם שביאר, דאין הכוונה שהוא אנוס, ראה שם]; והאריך שם לבאר, ששמירה מנגיחה היא שמירה מיוחדת, ורק בזה אמרינן הכי, ראה שם.

ב. ב"מחנה אפרים" הלכות שומרים סימן יג, דן במי שקיבל מעות לשמור ונאבדו ממנו, והתברר שאותם מעות יש סכנה להחזיקם בידו מאימת המלכות כי מטבעות פסולי מלכות הם, וטוען הנפקד: אילו הייתי יודע שמעות אלו סכנה יש בהם, לא הייתי מקבלם לשמור, ונמצא שקבלתי על עצמי שמירה בטעות, ואיני חייב לשלם על אבדנם.

מתניתין:

רבי יהודה אומר:

אם היה השור תם הרי הוא חייב, שהוא צריך "שמירה מעולה" לפטור את הבעלים

—

ואילו אם היה השור מועד, הרי הוא פטור, שהמועד די לו בשמירה פחותה, ומשום שנאמר [שמות כא לן]:

"או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום ולא ישמרנו בעליו, שלם ישלם שור תחת השור", ואף "שמירה פחותה" שימור הוא זה, ובגמרא מתבאר הלימוד בהרחבה.⁽¹¹⁾

רבי אליעזר אומר:

אין לו שמירה למועד אלא סכין, ואפילו שמרו שמירה מעולה, ויצא והזיק הרי הוא חייב בתשלומין.⁽¹²⁾

משנתנו מבארת מה הוא "מין השמירה" שחייבים בעלים בקרן של שור תם ומועד:

קשרו בעליו במוסרה הוא חבל של גמי שהוא עשוי לקשור בו צואר הבהמה — ⁽⁸⁾

ונעל [או שנעל] בפניו כראוי, דהיינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה בלבד; ושתי שמירות אלו "שמירה פחותה" הנה —

ויצא השור והזיק בקרנו, ⁽⁹⁾ שניתק השור את המוסרה, או שנפרצה הדלת ברוח שאינה מצויה ויצא והזיק:

אחד תם ואחד מועד, חייב; דברי רבי מאיר, שהוא סובר: הן תם והן מועד אין די להם בשמירה פחותה, עד שיקשור אותם בשלשלאות של ברזל שלא יוכלו לנתקם, ⁽¹⁰⁾ או שיסגור עליהם בדלת שיכולה לעמוד אפילו ברוח שאינה מצויה.

9. אבל לענין "שן ורגל" די לו בשמירה פחותה, כמבואר לקמן נה ב, שמיעטה התורה בשמירתם של שן ורגל, ודי להם ב"שמירה פחותה".

10. מאירי.

11. כתב המאירי, שיראה לו בטעם הדבר שהמועד די לו בשמירה פחותה: "הואיל וקול יש לו, אף הבריות ראויות להישמר ממנו", וכן כתב ה"פני יהושע" בסוף עמוד זה מסברא דנפשיה, וראה בזה בהערות בגמרא.

12. כן היא שיטת רש"י, ותוספות בסוף הפרק בתירוץ אחד; אבל תוספות בתירוץ שני שם, סוברים, שלמסקנת הגמרא לא דיבר רבי אליעזר

שטעה בקבלת שמירת נזקיו, כי חשב שאין הוא חייב עליו אלא חצי נזק — הרי הוא מתחייב בחצי נזק כאשר חשב, שהוא משום שכל דין שאם יחול הרי הוא מתבטל, נעשה הדין מאליו שהוא מתבטל, ולכן אם נחייבנו נזק שלם הרי יתבטל החיוב משום טעות, ומשום כך נעשה הדין מאליו, שהוא חייב חצי נזק, ראה שם.

ולפי יסוד זה, אם התברר שהוא נגחן, אין אנו מבטלים את כל מה שקיבל על עצמו, אלא את אותו פרט שגרם לטעות, ויהיה הדין שאינו חייב בשמירת נזקיו אם יזיק [כי אם יחול דין זה, הרי יתבטל מאליו], וחייב הוא בשמירתו אם יזיק, שהרי זה ממש כמו הענין לעיל מ א, שנעשה הדין שהוא חייב בחצי נזק, ולא בנזק שלם.

8. מאירי.

גמרא:

הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם של רבי מאיר ורבי יהודה:

מאי טעמא דרבי מאיר, הסובר: בין תם ובין מועד צריכים "שמירה מעולה":

משום דקסבר רבי מאיר: **סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי**,⁽¹³⁾ כלומר: סתם בני אדם אין שומרים את שורם, ובהם דיברה תורה —

ואמר רחמנא: תם — מן השוורים האלו שאינם שמורים כלל — כשנגח **ניחייב** בתשלומין, כדי **דניבעי ליה** לכל הפחות **שמירה פחותה** כדי לפוטרו מן התשלומין, כלומר: היות וחייבה התורה את השור שאינו שמור, למדנו שבלי שמירה חייב אדם על מעשה שורו, אבל אם שמר אפילו שמירה פחותה אין לנו מקור שהוא חייב.

וכשהדר **אמר רחמנא: "ולא ישמרנו" גבי מועד**, הא אם שמרו הרי הוא פטור, להוסיף בא הכתוב **דניבעי ליה** למועד **שמירה מעולה** —⁽¹⁴⁾

היה כתוב אלא פרשת תם, היינו יודעים שהשמירה פוטרת, היות והסיבה המחייבת היא אי השמירה; אבל אם סיבת החיוב אינה משום אי השמירה, אם כן מפרשת תם שלא הוזכרה בה שמירה כלל, עדיין לא ידענו שהשמירה פוטרת, וכל שכן שלא היינו אומרים מסברא שדי לו בשמירה פחותה; וכן תיקשי במה שאמרין אליבא דרבי יהודה, שהיות וחייבה התורה תם השמור שמירה פחותה, בהכרח שהוא צריך שמירה מעולה, וכמו שכתב רש"י, והרי אדרבה יש לנו לומר, שהיות ולא פטרה אותו התורה אפילו בשמירה, מהיכי תיתי שאם יעשה שמירה יותר טובה ייפטר, אחר שסיבת החיוב איננה אי השמירה! **על פי אחרונים.**

והמלבי"ם [משפטים סימן קן] מפרש באופן אחר את הדרשה:

רבי מאיר סבר: סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי, רצה לומר שאין דרך לשומרם, ואם כן במה שכתוב שתם חייב, משמע שחייב מפני שלא שמרו כלל אף שמירה פחותה [אחר שכן מנהג העולם], ולא צריך לומר גבי תם "ולא ישמרנו" כי מסתמא לא שמר כלל כמנהג, ואם כן למה פירט במועד "ולא ישמרנו", הלוא זה

לענין תשלומין אלא לענין איסור, ולענין תשלומין די לו ב"שמירה מעולה", ויתבאר בהערות שם.

13. ביארו התוספות, ש"שוורים לאו בחזקת שימור קיימי" שבסוגייתנו, ו"שוורים לאו בחזקת שימור קיימי" שבסוגיא לעיל טו א, שני ענינים נפרדים הם, וכאן בסוגייתנו הכוונה היא כפי שנתבאר בפנים; וראה עוד בדבריהם שהביאו בשם רבינו תם שהיפך את גירסת הגמרא כאן, ולפי פירושו הכל ענין אחד הוא; וראה עוד ברשב"א שהביא בשם הראב"ד שהכל ענין אחד אף שאינו מהפך את הגירסא, והרשב"א חלק עליו, ששני ענינים הם.

14. הלימוד מתם וממועד נתבאר לפי פשטות הלשון; והנה ידועה חקירת האחרונים [נזכרה בהקדמת "חברותא" למסכת זו, אות ד]: אם אי השמירה היא זו שמחייבת את הבעלים בתשלומין, או שמא אדם אחראי על נזקי ממונו, אלא שכשמר פטור משום אונס או שהוא פטור בחיוב התשלומים.

והנה לפי צד ראשון, מובן היטב שאילו לא

אחר שלמדנו כן כבר ממה שחייבה התורה את התם בלי שמירה מעולה, נמצא, דהוי "ריבוי אחר ריבוי", ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט, ומיעט הכתוב לשמירה מעולה, ודי למועד בשמירה פחותה. (16)

וכי תימא:

נילף נגיחה לתם נגיחה למועד, ונמעט אף את התם משמירה מעולה, אין לומר כן, משום דהא מיעט רחמנא גבי מועד: "ולא ישמרנו" ומשמע: לזה היינו למועד ולא לאחר דהיינו לתם, ונשאר התם בדינו שהוא צריך שמירה מעולה, ומפרשת הגמרא את הדרשה ואזיל.

ותמהינן: והא מובעי ליה ל"ולא ישמרנו" ללאו, (17) כלומר: לגופיה איצטריך שדי לו בשמירה פחותה, ומנין לך ללמוד עוד מזה, שדין זה הוא למועד בלבד ולא לתם! ?

ואחר שלמדנו שמירה מעולה למועד — שוב יליף רבי מאיר בגזירה שוה: (15) נגיחה לתם נגיחה למועד, שאף התם צריך שמירה מעולה.

וטעמא דרבי יהודה:

רבי יהודה סבר: סתם שוורים בחזקת שימור בשמירה פחותה קיימי, כלומר: סתם בני אדם שומרים את שווריהם לכל הפחות בשמירה פחותה, ובשוורים אלו דיברה תורה —

ואמר רחמנא: תם — מן השוורים השמורים בשמירה פחותה — כשנגח נשלם, כדי דניבעי ליה שמירה מעולה, כי אם בשמירה פחותה חייבתו התורה, הרי בהכרח שצריך הוא שמירה מעולה.

וכשהדר אמר רחמנא: "ולא ישמרנו" גבי מועד, ולמדנו דנעביד ליה שמירה מעולה,

והרש"ש כתב, שכוונת הגמרא היא לאמור לעיל מד א: אהא דכתיב: "או בן יגח או בת יגח": "נגיחה בתם נגיחה במועד, נגיחה למיתה נגיחה לנויקין".

16. המלבי"ם [שם] מפרש את הלימוד של רבי יהודה, כך:

רבי יהודה סבירא ליה דסתם שוורים דרך העולם לשומרם, ואם כן מה שמחייב בתם הוא מפני שלא שמרו שמירה מעולה, ואם כן למה אמר במועד ולא ישמרנו, שהלא נדע זה בעצמנו, כמו שידעינן זה בתם בלעדי הכתוב, ועל כרחך שפירושו, לא ישמרנו כלל אפילו שמירה פחותה, ראה עוד שם שביאר את הענין על פי כלליו שב"אילת השחר".

17. בתוספות כתבו, שנראה כהגירסא הגורסת

נדע בעצמנו, כמו שלא פירט זה בתם, על כרחך בא לדייק שלא שמר כראוי בשמירה מעולה, כי שמירה פחותה לא נקרא שימור בזה, וראה ביאור דרשת רבי יהודה לפי המלבי"ם בהערה 16.

15. כן פירש רש"י; והנה גבי שור תם שהמית את האדם, כתיב [שמות כא כח]: "וכי יגח שור את איש", וגבי שור מועד שהמית כתיב [שם כט]: "ואם שור נגח הוא ... או בן יגח"; וגבי שור תם שהזיק כתיב [שם לה]: "וכי יגוף שור איש", וגבי מועד שהזיק, כתיב [שם לו]: "או נודע כי שור נגח הוא", וכולם ראויים לגזירה שוה, שהרי "זו היא נגיפה זו היא נגיחה" כמבואר לעיל ב ב, וגבי גזירה שוה קיימא לן: "זו היא שיבה זו היא ביאה", כלומר: כשהענין אחד הוא, אין מקפידים על התיבות עצמם.

כמועד, ואינו סובר את המיעוט "ולא ישמרנו".

אמר רב אדא בר אהבה:

לא פטר רבי יהודה במועד ששמרו שמירה פחותה והזיק, אלא את צד ההעדאה שבו, כלומר: אינו פטור אלא ממה שנוסף עליו חיוב על ידי העדאתו —

אבל צד תמות במקומה עומדת, וחייב עליה כבתחילה, דהיינו, שאת חצי הנזק המשתלם כשהוא תם אף כששמרו שמירה פחותה, הרי הוא חייב גם לאחר שהועד. (19)

אמר רב:

מועד לקרן ימין, נגח שלש נגיחות בימין והועד עליהם, אינו מועד לקרן שמאל,

ומפרשין: **אם כן** — שלא בא הכתוב אלא לגופיה ולא למעט — **נכתוב רחמנא "ולא ישמור", מאי "ולא ישמרנו", ללמדנו הוא בא: לזה ולא לאחר.**

תניא:

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אחד תם ואחד מועד, ששמרו שמירה פחותה, פטור. (18)

ומפרשין: **מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב:**

משום **דפבר לה כרבי יהודה, דאמר: מועד בשמירה פחותה סגי ליה, וכפי שלמדה רבי יהודה מן הכתובים** —

ומיהו רבי אליעזר בן יעקב יליף נגיחה לתם ונגיחה למועד, ללמדנו שאף התם כמוהו

מגופו בלבד — ראה לעיל יח א, ולט א — והרי לפי הסברא שאמרו, אין לנו לומר כן אלא באופן ששמרו שמירה פחותה, וכל חיובו הוא מצד תמות שבו, אבל כשלא שמרו כלל, למה לא יגבה את כל הנזק מן העלייה?!

ותירצו: הואיל דצריכים אנו לומר צד תמות במקומה עומדת לחומרא, הוא הדין לקולא, פירוש: היות ובהכרח שכשאמרה תורה דין מועד לא נתכוונה התורה לעשותו מועד לגמרי, ולפוטרו אפילו מחצי נזק בשמירה פחותה, אם כן ממילא מתפרש כל דין מועד באופן שהוא חציו מועד וחציו תם.

ג. בהמשך הסוגיא מבואר, שרב חולק על סברא זו, ופירש ה"פני יהושע" על פי הסברא הכתובה לעיל בהערה 11, שהסיבה שמועד די לו בשמירה פחותה, הוא משום שאנשים זהירים ממנו שיש לו קול, ואם כן סברא זו מועילה לפוטרו אפילו מחצי נזק שהיה חייב מתחילה, וראה עוד שם.

"לגופיה" ולא ללאו, אבל רש"י גורס "ללאו" ומפרשה "לגופיה".

18. והיא שיטה נוספת על השלש שזכרו במשנתנו.

19. א. דין זה מלבד שהוא בא להחמיר עליו [שבזה עוסקת כאן הגמרא שאמרה: "לא פטר" רבי יהודה], שיתחייב כששמרו שמירה פחותה בחצי נזק, אלא אף לקולא, שאפילו אם לא שמרו כלל, אין אנו מחייבים אותו לשלם את כל הנזק מן העלייה כדין מועד, אלא את חצי הנזק הרי הוא משלם כדין תם בלבד, ורק מגופו; ומיהו לענין "מודה בקנס" אינו נפטר; תוספות; ב. כתבו התוספות שמסברא אומר כן, דאטו משום שנעשה מועד, גרע, וייפטר אפילו מחצי נזק בשמירה פחותה; והקשו: אם כן נימא כן רק לחומרא, ולא לקולא שיגבה רק מגופו, [פירוש: למה אף כשלא שמרו כלל, אמרינן שאין משתלם אלא חצי נזק מן העלייה, ואילו חצי נזק

כלומר: באופן זה אתה מוצא בשור אחד תמות ומועדות.

אמרי, תמהו בני הישיבה: והרי פשיטא, שלא לענין תשלומין השמיענו רב שאינו מועד, וללמדנו שאם נגח בקרן שמאל שלא הועד עליה אינו חייב בתשלומין, כי דבר פשוט הוא, (20) אלא לענין שמירה הוא שהשמיענו רב שאינו מועד לקרן שמאל, ללמדנו, שהשמירה הפוטרת אותו על מועדותו שבקרן ימין, אינה השמירה הפוטרת אותו בקרן שמאל מחצי נזק שלא הועד עליה –

ואם כן תיקשי: **אליבא דמאן** אמרה רב!?

אי אליבא דרבי מאיר, הרי אי אפשר לומר כן, כי:

האמר רבי מאיר: **אחד תם ואחד מועד שמירה מעולה בעי**, כלומר: דין שמירה אחד לתם ולמועד, ואין נפקא מינה בשמירה בין ימין לשמאל.

ואי אליבא דרבי יהודה המחלק בין תם למועד, שהמועד די לו בשמירה פחותה מזו של תם, והיינו דאמר רב, שבשור אחד יש שתי שמירות, שלנגיחות של ימין שמירתו פחותה, ולנגיחות של שמאל שמירתו מעולה; אף זה אי אפשר, כי:

אם כן **מאי איריא קרן שמאל**, כלומר: אם להשמיענו בא רב שמשכחת לה שתי שמירות בשור אחד, אם כן לא הוצרך להרחיק נגיחותיו מימין לשמאל, שהרי **אפילו בימין נמי, אית ביה צד תמות ואית ביה צד מועדות**, שצד תמות במקומה עומדת כמבואר לעיל, ובימין גופיה משכחת שתי שמירות בשור אחד!?

אמרי, תירצו בני הישיבה:

לעולם כרבי יהודה אמר רב את דינו, ומיהו **לא סבירא ליה לרב** הא **דרב אדא בר אהבה** שצד תמות במקומה עומדת –

והבי קאמר, כלומר: ודין זה עצמו בא להשמיענו רב: **כי האי גוונא** דימין ושמאל בלבד הוא **דמשכחת ביה בשור אחד צד תמות ומועדות**, השונים בדיני שמירתם –

אבל מועד לגמרי, לא משכחת ביה באותו ^{מ-א} שור עצמו **צד תמות כלל** שצד תמות אינה עומדת במקומה.

שנינו במשנה: **רבי אליעזר אומר: אין לו שמירה אלא סכין:**

אמר רבה: מאי טעמא דרבי אליעזר?

שמירה אשמועינן, [וראה עוד ברש"י על הגירסא בגמרא].

וכתב הראב"ד [הובא ב"שיטה מקובצת"] על דברי ה"צרפתי", ש"אין הדבר פשוט כאשר אמר, ואם איתא דהכי הוא, איבעי ליה למיתנייה במתניתין, דהא עדיפא ממועד ממין לשאינו מינו, מאדם לבהמה, והמבין יבין".

20. א. כתב רש"י: "הא ודאי לענין תשלומין לא איצטריך ליה לרב לאשמועינן, דלימין נזק שלם, ולשמאל שלא הועד לה משלם חצי נזק, דהא כי האי גוונא טובא תנן [שהרי שנינו רבות כאלה], דאפילו מועד לאדם [שיש לו מזל] אינו מועד לבהמה, וכל שכן מועד לקרן ימין שהוא צד חזק שבו, אינו מועד לשמאל; אלא ודאי רב לענין